

4. Андрейко І. С. Соціальна ексклюзія як об'єкт соціально-політичних досліджень. *Політикус*. Рівне, 2020. Вип. 5. С. 23-28.

5. Рєвнівцева О.В. Соціальне виключення: проблеми визначення та дослідження. *Людський розвиток*. 2008. С. 98-105

6. Beall, J., & Piron, L. H. (2005). DFID social exclusion review. London: Overseas Development Institute, 2005. PP. 32-37.

Галина Олійник

доцент кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

Ольга Главацька

доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені В. Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті розкрито зміст та сутність соціальної адаптація» та «соціально-педагогічна адаптація». Проаналізовано особливості соціальної адаптації дітей з особливими потребами. Обґрунтовано мету соціальної адаптації, яка є основою системи виховання дітей з особливими потребами. Виокремлено функції соціально-педагогічної адаптації дітей з особливими потребами, а саме: психологічна, комунікативна, культурологічна, виховна, розвивальна, регулятивна

Ключові слова: діти з особливими потребами, соціальна адаптація, соціально-педагогічна адаптація.

Постановка проблеми. В Україні відбуваються широкомасштабні процеси соціально-економічних і політичних змін, коли максимально загострюються суспільні суперечності, чи не в найважчому становищі опинилися люди з особливими потребами. Заклади соціальної допомоги людям, які позбавлені можливості вести повноцінне життя внаслідок наявності вад фізичного або психічного розвитку – це складний багатогранний процес, що свідчить про необхідність зміни ставлення суспільства до людей з особливими потребами в Україні.

Особливу категорію людей з особливими потребами становлять діти. До цієї категорії відносяться діти, які мають обмеження життєдіяльності, що призводить до соціальної дезадаптації внаслідок порушення росту і розвитку дитини, здатності до пересування, самообслуговування, орієнтації, контролю за поведінкою, навчання та трудової діяльності [1, с. 4]. Створення оптимальних умов для життєдіяльності, відновлення

втрачених контактів з навколишнім світом, успішного лікування і подальшої корекції, психолого-педагогічної реабілітації, соціально-трудової адаптації та інтеграції цих людей в суспільство належить сьогодні до першочергових державних завдань.

Мета статті полягає у розкритті соціальної адаптації як складової процесу соціалізації дітей з особливими потребами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для розуміння суті соціальної адаптації дитини з особливими потребами важливим є співвідношення понять адаптації і соціалізації. У науковій літературі висловлюється думка, що соціальну адаптацію варто розуміти як інструмент соціалізації.

Входження дитини з особливими потребами в конкретне соціальне середовище, засвоєння норм цього середовища і співставлення їх з нормами, установками, поглядами усього суспільства – це істотний момент її розвитку як особистості. Адаптацію і соціалізацію слід розглядати як єдиний процес взаємодії дитини з особливими потребами і суспільства. Умови життя, які змінюються, вимагають не стільки пристосування до них, скільки розвитку особистості, збагачення індивідуальності через все розмаїття соціального середовища. Соціальна адаптація дитини з особливими потребами припускає не підпорядкування обставинам, а життєву стійкість у прагненні досягти цілей, реалізації своєї індивідуальності. Саме здатність дитини з особливими потребами до зміни складає резерв можливостей її розвитку, що забезпечується активністю в будь-яких обставинах.

Соціальна адаптація – процес і результат активного пристосування індивіда, групи до умов соціального середовища, до суспільних умов життя, що змінюються або що вже змінилися [2, с. 43].

Соціальна адаптація дитини з особливими потребами пов'язується з розвитком у неї здатності реально сприймати і змінювати обставини, вдосконалюючи навколишній світ. З цього випливає педагогічний аспект соціальної адаптації дитини з особливими потребами, який полягає в тому, що мета кожного вихователя, вчителя, батька, суспільства в цілому – сприяти як найкращому для кожної такої дитини поєднанню процесів її соціалізації, виховання і саморозвитку. Таким чином, соціальна адаптація дітей з особливими потребами ґрунтується на їх взаємодії з соціальним середовищем, в основі якої лежить їх взаємопроникнення і взаємопристосування.

Процес соціальної адаптації дітей з особливими потребами – планомірний і цілеспрямований вплив на свідомість дитини з метою формування відповідних установок, понять, принципів, ціннісних орієнтацій, які забезпечують необхідні умови для їх розвитку, підготовки до суспільного життя і трудової діяльності. Спеціально організована система соціальної адаптації дітей з особливими потребами є одним із визначальних факторів їх розвитку. Мета соціальної адаптації – основа системи виховання дітей з особливими потребами. Вона має суспільний

характер (соціальне замовлення), відзначається універсальністю і чіткою конкретизованістю. За своїми цілями і завданнями соціальна адаптація дітей з особливими потребами співпадає з загальними принципами соціальної педагогіки. Загальні завдання соціальної адаптації поєднуються із спеціальними, зумовленими характером обмеження. Основне з них – налагодження взаємоефективного співіснування дитини з особливими потребами соціуму, який її оточує [4, с.15].

Особливостями соціальної адаптації дітей з особливими потребами є:

- 1) багатфакторність процесу соціальної адаптації, який здійснюється у сім'ї, навчальному закладі, позашкільних закладах, під впливом літератури, мистецтва, радіо, телебачення, кіно, театру і ін.;
- 2) тривалість процесу соціальної адаптації, що починається від народження і продовжується протягом життя;
- 3) ступінчатий, поетапний характер процесу соціальної адаптації;
- 4) двосторонність і активність процесу;
- 5) значна роль педагога у роботі з індивідом чи колективом;
- 6) малопомітність результатів для зовнішнього сприймання;
- 7) діяльність, спрямована у майбутнє [3, с. 23].

Одним з видів соціальної адаптації дітей з особливими потребами є їх соціально-педагогічна адаптація. Соціально-педагогічна адаптація особистості забезпечується завдяки налагодженню соціальної взаємодії між особистістю і суспільством, групою чи іншою особистістю. Таким чином, соціально-педагогічна адаптація дітей з особливими потребами є багаторівневим процесом. У сучасному педагогічному контексті соціальна адаптація дітей з обмеженими особливими потребами є гармонізацією відносин цієї категорії дітей і їх оточення, пом'якшення неминучих протиріч між ними. Саме в цьому і виявляється результат соціалізації дітей з особливими потребами.

Розрізняють такі функції соціально-педагогічної адаптації дітей з особливими потребами: психологічна, комунікативна, культурологічна, виховна, розвивальна, регулятивна.

Соціально-педагогічна адаптація дітей з особливими потребами є активним творчим процесом їх пристосування і звикання до умов соціального середовища, а також самого середовища до дітей з особливими потребами при безпосередньому взаємозбагаченні одне одного.

Висновки. Соціальна адаптація дітей з особливими потребами ґрунтується на їх взаємодії з соціальним середовищем, в основі якої лежить їх взаємопроникнення і взаємоприспосовування. Процес соціальної адаптації дітей з особливими потребами – планомірний і цілеспрямований вплив на свідомість дитини з метою формування відповідних установок, понять, принципів, ціннісних орієнтацій, які забезпечують необхідні умови для їх розвитку, підготовки до суспільного життя і трудової діяльності. Спеціально організована система соціальної адаптації дітей з особливими потребами є одним із визначальних факторів їх розвитку.

Список використаних джерел

1. Бондар В. І. Інтеграція аномальної дитини в сучасній системі соціальних відносин. К., 2000. 154 с.
2. Пальчевський С.С. Соціальна педагогіка : навчальний посібник. К., 2005. 560с.
3. Технології соціально-педагогічної роботи : навч. посібник / за заг. ред. проф. А. Й. Капської. К., 2000. 372 с.
4. Ярмаченко М.Д. Свідомість у навчанні глухих учнів. К.: Вища школа. 1986. 192с.

Василь Олло

доцент, кандидат педагогічних наук, директор,
Державний навчальний заклад
«Одеський навчальний центр №14»
при Державній установі
Одеська виправна колонія (№14)
м.Одеса, Україна

ЕЛЕМЕНТИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ СОЦІАЛЬНО- КРЕАТИВНОЇ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧ-ЗДОБУВАЧ ОСВІТИ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ

Авторським поглядом пропонується застосування елементів інклюзивної освіти у навчального закладу професійно-технічної освіти Пенітенціарної системи, що визначається номінальними положеннями, вимогами й принципами навчального процесу із залученням соціально-креативної моделі викладач-здобувач освіти із складу засуджених щодо позбавлення волі.

Ключові слова: *модель викладач-здобувач освіти із складу засуджених щодо позбавлення волі, профорієнтаційна діяльність, мережа професійно-технічної освіти пенітенціарної системи.*

Протягом існування навчального закладу щодо мережі професійно-технічної освіти пенітенціарної системи висвітлюється формат пошуку й дослідження інноваційних та креативних педагогічних засобів навчання, тобто спотворюється напрямок відносно формування особистості фахівця номінальної активності здобувачів освіти із складу засуджених щодо позбавлення волі, тобто можливість застосовування активної форми стосовно набуття рівня навчання та удосконалення ефективності формування комунікативних вмінь, знань та навичок відповідно поліпшення якості навчання та застосування елементів інклюзивної освіти.

Важливого значення проблематики залучення елементів інклюзивної освіти протягом організації навчального процесу у професійно-технічному навчальному закладі, що існує у галузі пенітенціарної системи у вигляді співвідношень із застосуванням моделі викладач-здобувач освіти із складу засуджених щодо позбавлення волі.